

Szepesi Judit

A művészeti könyvtárak szerepe a digitális korban, avagy művészet, innováció, könyvtár

A magyar könyvtárosok számára egyenként is, társadalmi szervezeteikben is a legfontosabb, más szakmáknál fontosabb az értékek mentése, közvetítése. Az építés, a kibontakozás, az ajánlatok tevése, a szabad alternatívák kidolgozása, a kilábalásnak nemcsak külső[,] de belső kényszere.*

(Fekete György)

Bevezető

Az elmúlt időszakban, – talán túlzottan is – az üzleti, a köznap, a száraz információ, a gépesítés vagy a könyvtárak gazdasági problémái álltak a konferenciák középpontjában. Nem tagadom mindezek fontosságát, viszont keveset beszélünk a könyvtárak művészetközvetítő és nevelő szerepéről, melyet a társadalom életében betöltenek.

2021. október 6-án a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet (MMA MMKI) Szakkönyvtára *A művészeti könyvtárak szerepe a digitális korban, avagy művészet, innováció, könyvtár* címmel tartott konferenciát a Pesti Vigadóban, az MMA székházában. A konferencia az egyes szakkönyvtárak munkáját, szolgáltatásait, továbbá a könyvtár és a művészet – pontosabban a művészi alkotások – összekapcsoló viszonyát mutatta be.

* Fekete György: *Könyvtár és művészet*. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2. évf. 1993. 10. sz. 9. p. <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00144/pdf/01vandorgyules.pdf> (2021.11.06.)

A konferencia

A rendezvényt *dr. habil. Kocsis Miklós*, az MMA MMKI igazgatója nyitotta meg, köszöntötte az előadókat és a vendégeket. Elmondta, hogy a művészeti könyvtárak szerepe az elmúlt időszakban jelentősen megváltozott a társadalomban, és ez tartalmas beszélgetésekre adhat alkalmat ezen a konferencián.

Az első előadó *Szöllás Péter*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Könyvtári és Levéltári Főosztályának főosztályvezetője volt. Előadásának címe: *Speciális szakkönyvtárak. A művészeti könyvtárak a magyar könyvtári rendszerben*. Különböző

fenntartású és jogállású intézményeket találunk komoly művészeti témájú dokumentumgyűjteményekkel, amelyek ennek a területnek széles spektrumát fedik le. A mozgalmas könyvtári élet alapfeltétele az olvasó, a képzett könyvtáros és a rendezett gyűjtemény hármasa. Ezek egy korszerű információs központra különösen igazak, mert a kutatókon kívül nélkülözhetetlenek a velük egyenrangú partnerként kommunikáló szakkönyvtárosok és a kurrens, jövőbe mutató analóg és online információforrások. A művészeti szakkönyvtárak információs csomópontok, ahol képzett, több tudományterületen is jártas könyvtárosok látják el napi feladataikat, és részt vesznek az intézményi kutatásokban.

Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója A nemzeti könyvtár és a nemzeti könyvtáriügy. Gondolatok a 2022 és 2026 közötti szakterületi stratégiához címmel tartott előadást. A címben említett időszak meghatározó stratégiai témái: a határon túli magyar közösségek és a magyarországi városok könyvtárainak fejlesztése; a hazai szakkönyvtári gyűjtemények támogatása; a hagyományos és a digitális könyvtári szolgáltatások összehangolása; a könyvtárak innovációs, adatközponti és a kreatívipar értékláncában betöltendő szerepének kialakítása; a könyvtárosképzés megújítása.

Az Országos Széchényi Könyvtár tagja a Nemzeti Kulturális Tanácsnak, mely biztosítja a kulturális ágazatok egységes kormányzati stratégiai irányításának szakmai alapjait. A csatlakozott kultúrstratégiai intézmények vezetői javaslatokat tesznek arra, hogy az intézményük milyen módon tud a következő években kapcsolódni az elkészítendő szakterületi stratégiákhoz.

Bánki Zsolt István, a Petőfi Irodalmi Múzeum Digitális Bölcsészeti Központ igazgatója *Szövegből kép – képből szöveg. Az irodalmi muzeológia digitális transformációja* címmel tartott előadást. A Petőfi Irodalmi Múzeum Digitális Bölcsészeti Központja a hazai közgyűjteményekben zajló digitalizáció, tartalom- és szolgáltatás-fejlesztések támogatására, koordinálására és dinamizálására jött létre.

A Digitális Bölcsészeti csoport többek között egy humán bölcsészeti platform fejlesztésével (dHUpla – Digital Humanities Platform) is foglalkozik. Ez a platform egységes irodalomtudományi és nyelvtechnológiai kutatói környezetet jelent a közgyűjtemények, az irodalomtudomány, a nyelvtudomány és más humán tudományok számára. Lehetőséget teremt digitális szövegtörzsek publikálására, nyelvtechnológiai elemzések elvégzésére, adatvizualizációs technológiák alkalmazására, illetve úgynevezett born digital (digitálisan született) szöveges tartalmak feldolgozására, közzétételére. Az előadás példákon keresztül mutatta be azt a munkafolyamatot, amelyben a szöveget ábrázoló képből elektronikus szöveg jön létre miközben adatgazdagítási folyamat ment keresztül. Ezekén felül megismerhettük az adatvizualizációban, valamint a gépi nyelv- és irodalomtudományi elemzőrendszerekben rejlő kutatói lehetőségeket is.

Dr. Andabázi Szeghy Viktor, az MMA MMKI szakkönyvtári projekt vezetője *Változó gyűjtemény – változó szakkönyvtár* címmel tartott előadást. 2021-ben a MMA MMKI új célokat és strukturális átalakításokat indított és végzett el a már meglévő szakkönyvtárában. Egy kis gyűjteményből közép és hosszú távon egy nyilvános szakkönyvtár felépítése a feladat, amely a jövő kihívásainak is képes lesz elébe menni és megfelelni.

A megújulási folyamatok középpontjában kiemelt figyelmet kapott a személyi és gyűjteményfejlesztési feltételek teljesítése.

A kutatóintézet szervezeti jövőképe szerint a szakkönyvtár az új kutatási módszerek támogatását, az innováció és az MMA tagozatainak megfelelő tárgyerületekhez kapcsolódó tudományos értékek közvetítésének biztos hátterét nyújtja a kutatók, az akadémikusok és a művészetekkel foglalkozó szakemberek, valamint a művészetek iránt érdeklődők számára, magas szintű szakirodalmi és tudományos könyvtári dokumentumok szolgáltatásával.

Szöllősy Gabriella, a Magyar Néprajzi Múzeum Szakkönyvtárának fősztályvezetője *A Néprajzi Múzeum Könyvtára a művészet és a kutatás szolgálatában* címmel tartott előadást.

A Néprajzi Múzeum Szakkönyvtára százötven éves múltja tekint vissza. A kutatók a néprajzi körbe tartozó könyvek gyűjtését – a Nemzeti Múzeum kezei között – a 19. század második felében kezdték el. Ezek a könyvek a Xantus János vezette Néprajzi Osztályon kerültek elhelyezésre.

A jelenlegi közel kétszáz ezres állományban megtalálhatók a néprajz, az antropológia, a muzeológia, a társ- és határtudományok (pl. a történelem, szociológia, honismeret, művészettörténet, régészet) tudományos irodalma. Kiterjedt nemzetközi cserekapcsolatok révén – különösen a periodikák tekintetében – gazdag gyűjteménnyel rendelkezik a világ szinte valamennyi régiójának, néprajzi, antropológiai, népismereti szakirodalmából.

A nyilvános könyvtár beiratkozott olvasói között a fő szakmai célcsoporton kívül kézműves és iparművész hallgatók is megtalálhatók. Ezt a sokszínű könyvtárhasználói kört a könyvtár munkatársai digitális népművészeti gyűjteménnyel, műtárgyadatbázissal, kutatási segítséggel és aktív közreműködéssel is támogatják.

Takács Gabriella, a Színház- és Filmművészeti Egyetem (SZFE) Könyvtárának könyvtárvezetője *Rejtőző értékeink lassan láthatóvá válnak – Korszerű könyvtári feladatok a Színház- és Filmművészeti Egyetem könyvtárában* címmel tartott előadást.

A szakkönyvtár a Színészeti Tanodával egy időben jött létre, első könyvtárnoka *Panlay Ede* volt. Ezekben az időkben magyar nyelven alig jelent meg szakirodalom, ezért a könyvtár legrégebbi könyvei francia és német nyelvűek. Az állományt főleg tankönyvek, növendékek által kézzel másolt szerepkönyvek, sűgő- és rendezőpéldányok, oktatásra szánt drámák alkották. A prózai színészen kívül az operaszakosok képzése is a Tanoda feladata volt, ennek következtében a könyvtár hangjegytárában egy operaszakos képzést támogató gyűjtemény is található.

A könyvtár 2007-ben kezdte meg állománya elektronikus feldolgozását a Huntéka könyvtári integrált rendszer segítségével, az online katalógus 2011-től érhető el a weben. Digitalizálási tervükben az Ódry Archívum fényképei, az intézménytörténeti gyűjtemény dokumentumai, a dedikált állományuk, kéziratos szöveggönyvek a 19. századból, jogvédett oktatási tartalmak és közkinccsé vált kották szerepelnek. A digitális tartalmak szolgáltatásának a jogi problémái még megoldásra várnak.

Nyilvános szakkönyvtárként és az SZFE részeként, szakmai munkájával az oktatást, a kutatást, a tanulást támogatja. A szolgáltató tereiben is megújult gyűjtemény 2021 júniusától országos szakkönyvtárként működik.

Gulyásné Somogyi Klára, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának igazgatója Pillanatfelvétel. Könyvtár az egyetemi oktatás és a tudományos kutatás szolgáltatásban, avagy hogyan használhatják ma a könyvtárat a zenével hivatásszerűen foglalkozók? címmel tartott prezentációt.

A 19. században a könyvtár élete a *Liszt Ferenc* által adományozott több láda könyvvel és a Vallás- és Közoktatási Minisztérium által az Zeneakadémiának kiutalt összeggel indult.

A lassan, de folyamatosan gyarapodó gyűjteményt hosszú ideig a Zeneakadémia mindenkori titkára gondozta, sajnálatos módon ebben az időben nem készült katalógus vagy tájékoztató segítő jegyzék a dokumentumokról.

A 19. században néhány évig a színész- és zenészképzés közös intézményben történt, az intézményi szétköltözés után a már kialakult együttműködések továbbra is megmaradtak.

Napjainkra a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára a legjelentősebb hazai zenei gyűjtemény, amely több telephellyel is rendelkezik. Egyetemi könyvtárként a feladatuk elsősorban az oktatás, a tanulás és a kutatás támogatása.

Könyvtári integrált rendszerükben (ALEPH) a lehető legrészletesebben dolgozzák fel az állományukban megtalálható különböző típusú zenetörténeti dokumentumokat, erről a szakmai munkáról részletes bemutatást láthattunk és hallhattunk (pl. szerzői ajánlások feltüntetése, digitalizált tartalomjegyzék csatolása, jegyzékszám feltüntetése).

Az előadás végén különböző platformon működő ingyenes és előfizetést igénylő kottaadatbázisokkal is megismerkedhettünk, melyekből akár PDF-formátumban is letölthetünk.

Péterfi Rita, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója Miként legyünk jobbak a szakmánkban, avagy művésztanárok és művészeti tárgyakat oktatók tájékozódási lehetőségei a digitális korban címmel tartott előadást.

A Pedagógiai Szakkönyvtár nem művészeti könyvtár, hogy mégis helyet kaptak a meghívott előadók között, ennek az oka az, hogy művészetelmélettel és módszertannal is foglalkoznak, és ezt közvetítik is a felhasználóik felé. Jól dokumentált és feltárt online elérhető könyvtári adatbázisuk éves szinten több ezer rekorddal gyarapodik. A művészeti nevelésben fontos, hogy a pedagógusok és a tankönyvírók jól képzettek legyenek, akik hozzájutnak a legfrissebb szakirodalomhoz, akik folyamatosan képzik magukat, és az élethosszig tartó tanulás a szakmájukban is felfedezhető. Véleménye szerint fontos lenne, hogy a szülők

tisztában legyenek a nevelési elvekkel, így családi oldalról is támogatást kapjanak a pedagógusok.

Olvasásszociológusként nagyon érdekes gondolatokat hallhattunk arról, hogyan és miként befolyásolja az iskolák régiós elhelyezkedése, a családi háttér, a művészeti nevelés a gyermekek fejlődését és pályaválasztását.

Az előadás végén a szakkönyvtár egy új fejlesztési programját is megismerhetjük, amelynek része a *Szóveg nélküli képkönyvek. Elmélet és gyakorlat* című kiadvány megjelentetése. Kutatási kiadványként jött létre, a célcsoportja az óvodás, az alsó és a felső tagozatos gyermekek. A projekt azt vizsgálja, milyen módszerekkel lehet a szöveg nélküli képkönyveket csoportosan feldolgozni, ehhez milyen kompetenciák és készségek szükségesek, valamint azt, hogy a fejlesztési program során mely területek fejleszthetők.

Gál Vivien Tünde, a Múcsarnok Könyvtár és Archívum könyvtárosa *Múcsarnok Könyvtár és Archívum – Feladataink, lehetőségeink, céljaink* címmel tartott előadást.

Az 1896-ban megnyílt Múcsarnokban az 1950-es évek közepétől folyik a kiállítási dokumentációk, illetve a hazai és nemzetközi kortárs művészettörténeti, művészetelméleti szakirodalom gyűjtése. Ezt az archiváló, majd emellett információszoftárgató munkát folytatják a szakkönyvtár jelenlegi munkatársai. A több mint 50 000-es állományuk két nagy részre osztható: modern és kortárs művészeti és művészetelméleti szakirodalom tematikus állományára, illetve a Könyvtári Archívumra, mely a Múcsarnokban és egyéb, egykor a kiállítóhelyhez kapcsolódó fővárosi, vidéki és külföldi intézményben megrendezett kiállítások (kb. 3000 egység) iratait őrzik.

Az állomány szakrendje az ETO 7. főosztályának vonatkozó alosztályait és speciális alosztásait követi, mindezt örökségként hagyta rájuk a korábbi könyvtári gyakorlat. Az egyes alosztályokon belül nagyon kis eltérések vannak, amely jelentősen megnehezíti a kiadványok fizikai elhelyezését a polcokon. Kérdés, hogy meghagyják-e ezt a fajta részletező osztályozást, vagy egy új és egyszerűbb rendszer kialakítása mentén átjelzeteljük a mintegy ötvenezres állományt.

Tervszerű állománygyarapításuk egyik fontos alappillére a belföldi és a külföldi cserekapcsolatok.

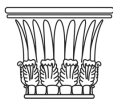
Könyvtári szolgáltatásaik közé tartozik a művészettörténész kutatók, művészeti felsőoktatási hallgatók munkájának támogatása, a programszervezés (pl. Könyvt'Art estek, Kutatók éjszakája, online fórumokon tematikus beszélgetések), kapcsolatot tartanak oktatási intézményekkel (pl. kihelyezett tanórák). Jövőbeli terveik között szerepel további együttműködések kiépítése, valamint hosszú távú könyvtárstratégiai és digitalizálási terv kialakítása.

Összegzés

Ha sikerülne több-kevesebb pontossággal meghatározunk a könyvtár és a művészeti alkotások viszonyát, akkor a művészeti szakkönyvtár lényegének meghatározásához is közelebb jutnánk. Ha sikerülne... – de úgy gondolom, hogy ebben a kérdésben, mint minden igazán fontos kérdésben –, kinek-kinek önmagában kell a szempontok sokaságát mérlegelve állásfoglalásra jutnia, mi több állásfoglalását időről időre újragondolnia.

A konferencia hagyományteremtő szándékkal került megrendezésre. 2022 őszén újabb rendezvény várható, amikor is a régiós központokban található művészeti könyvtárak munkájával is megismerkedhetünk.

(Az előadások videófelvételei megtekinthetők az MMA MMKI YouTube-csatornáján: <https://tinyurl.com/2p8bukkv>.)

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet